

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

Vammaisfoorumi kannattaa valvontalain soveltamisalan ulottamista kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävien valvontaan. Samalla Vammaisfoorumi korostaa, että valvontaviranomaisten riittävät resurssit on turvattava, jotta lisätehtävät eivät heikennä sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan vaikuttavuutta.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Riittävä kielitaito on keskeinen osa asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä asiakkaiden tiedonsaanti- ja kielellisten oikeuksien toteutumista. Vammaisfoorumi toteaa, että monilla vammaisilla henkilöillä on kommunikointiin ja vuorovaikutukseen liittyviä erityisiä tarpeita, minkä vuoksi henkilöstön riittävällä kielitaidolla on korostunut merkitys palvelujen laadun ja oikeuksien toteutumisen kannalta.

Vammaisfoorumi katsoo, että esityksen vaikutuksia tulisi arvioida tarkemmin vammaisten henkilöiden näkökulmasta. Tämä on tärkeää myös YK vammaisyleissopimuksen 21 artiklan mukaisen tiedonsaannin ja viestinnän saavutettavuuden toteutumiseksi.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

**Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista
(Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)**

-

**Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Omavalvonnan raportointi)**

Vammaisfoorumi ei kannata omavalvonnan raportointijakson pidentämistä kuuteen kuukauteen.

Omavalvonta on keskeinen väline palvelujen laadun, asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä asiakkaiden osallisuuden varmistamisessa. Raportoinnin harventaminen voi heikentää mahdollisuuksia havaita epäkohtia ajoissa ja vähentää asiakkaiden sekä heidän läheistensä mahdollisuuksia saada tietoa omavalvonnan toteutumisesta.

Vammaisfoorumi katsoo, että omavalvonnan kehittämisessä tulisi ensisijaisesti vahvistaa kansallista ohjausta sekä täsmentää omavalvontaohjelmien sisältöä ja seuranta koskevaa sääntelyä. Vammaisfoorumi yhtyy Näkövammaisten liiton lausuntoon siltä osin, että esimerkiksi apulaisoikeuskanslerin päätöksessä OKV/97/70/2025 esille tulleita hyvinvointialueen omavalvontasuunnitelmia ja niiden seurannan raportointia koskevia puutteita tulisi lakiesityksessä pyrkiä ratkaisemaan sääntelyä tarvittaessa täsmentämällä, ei väljentämällä. Kuten Näkövammaisten liitto, myös Vammaisfoorumi ehdottaa, että jatkovalmistelussa valmisteltaisiin valvontalain 31 §:n mukainen asetus omavalvontaohjelman yleisestä sisällöstä, laatisesta ja seurannasta.

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

Vammaisfoorumi kannattaa sitä, että rikostaustan selvittämistä koskeva velvollisuus ulotetaan myös vuokratyöntekijöihin. Muutos lisää erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden turvallisuutta.

Vammaisfoorumi pitää tarpeellisena arvioida myös sitä, tulisiko rikostaustan selvittämistä koskeva velvollisuus ulottaa työvoimaa välittäviin yrityksiin sekä toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon.

Monet vammaiset henkilöt ovat toimintakyvyn rajoitteidensa vuoksi erityisen alttiita kaltoinkohtelulle, hyväksikäytölle ja oikeuksien loukkauksille. YK vammaisyleissopimuksen 16 artikla velvoittaa suojelemaan vammaisia henkilöitä väkivallalta, hyväksikäytöltä ja kaltoinkohtelulta.

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

Vammaisfoorumi kannattaa valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeuksien laajentamista. Lisäksi jatkovalmistelussa tulisi arvioida mahdollisuutta säätää henkilöstöä välittäville yrityksille velvollisuus

ilmoittaa oma-aloitteisesti valvontaviranomaiselle havaitsemistaan asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavista epäkohdista.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Vammaisfoorumi kannattaa asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen toiminnan, ohjauksen ja rahoituksen vakiinnuttamista.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Vammaisfoorumi ymmärtää tarpeen jatkaa väliaikaisia säännöksiä, mutta pitää ongelmallisena sitä, että valvontaviranomaisten riittämättömät resurssit ja aiemman valmistelun puutteet ovat johtaneet tilanteeseen, jossa poikkeusjärjestelyjä joudutaan jatkamaan.

Vammaisfoorumi on huolissaan siitä, että valvontalain tavoitteena ollut ennakkollisen valvonnan vahvistaminen on jäänyt osin toteutumatta. Erityisesti vammaisten henkilöiden ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden palveluissa puutteellinen valvonta voi johtaa vakaviin perus- ja ihmisoikeusongelmiin.

Valvontaa koskevia ratkaisuja ei tule tarkastella yksinomaan hallinnollisen taakan vähentämisen näkökulmasta, vaan ensisijaisesti palvelujen käyttäjien oikeuksien, turvallisuuden ja hyvän palvelun toteutumisen näkökulmasta.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että omavalvonnan toteuttamiseksi välttämättömien asiakastietojen käyttöä koskevaa sääntelyä täsmennetään. Koska kyse on arkaluonteisista henkilötiedoista, tulee tietojen käyttöä, seurantaa ja valvontaa ohjata nykyistä tarkemmin.

Vammaisfoorumi esittää, että erityistä tukea tarvitsevien ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden palveluihin kohdistuvat valvontakäynnit toteutetaan ensisijaisesti läsnäolokäynteinä ja tarvittaessa ennalta ilmoittamatta. Näin voidaan parhaiten havaita mahdolliset epäkohdat ja varmistaa asiakkaiden oikeuksien toteutuminen.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä myös sosiaali- ja terveystietopalvelujen julkisen tietopalvelun käyttöönoton edistämistä, jotta sekä asiakkaiden että palvelunjärjestäjien tiedonsaanti paranee.

Lopuksi Vammaisfoorumi muistuttaa, että valvontalain toimivuutta tulee arvioida aidosti myös palvelujen käyttäjien näkökulmasta. Erityisesti vammaisten henkilöiden kohdalla palveluihin liittyy kohonnut riski perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksiin sekä kaltoinkohteluun. YK

vammaisyleissopimuksen 16, 19, 21 ja 25 artikkelit edellyttävät, että vammaisille henkilöille turvataan turvalliset, laadukkaat ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveystalvelut.

Vammaisfoorumi vaatii, että valvontalain jatkovalmistelussa kiinnitetään nykyistä vahvemmin huomiota haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asiakas- ja potilasturvallisuuteen sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry